

บทความเทคนิค (Technical Article)

กระบวนทัศน์การวิจัยเพื่อการพัฒนาวัตกรรมการบริหาร และจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

Research Paradigm for Development of Innovation for Educational Management for Local Development

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง¹, บุญจักรวาล รอดบำเรอ², สุกิจ โพธิ์ศิริกุล³, ชุตติภา บุตรดีวงศ์⁴, วิราภรณ์ ส่งแสง⁵
นักวิชาการอิสระ^{1,2,3,4,5}

Samrit Kangpheng¹, Bunchakkrawan Rotbamroe², Sukit Phosirikul³, Chutipha Buddeevong⁴, Wiraporn Songsang⁵
Independent scholars^{1,2,3,4,5}

Received: March 08, 2022 Revised: April 15, 2021, Accepted: April 17, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอ 1) กระบวนทัศน์การวิจัย 2) การบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และ 3) นวัตกรรมการบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น นำแนวคิดทับซ้อนกันระหว่าง แนวคิดการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และ แนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เพื่อให้เกิดนวัตกรรมในพื้นที่ทับซ้อนกัน คือ กระบวนทัศน์การวิจัยเพื่อการพัฒนาวัตกรรมการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ในนวัตกรรมนี้มีองค์ประกอบที่เป็นโครงสร้างวัฒนธรรม และทักษะการบริหาร ให้นักวิชาการนำไปเป็นกรอบแนวคิดการประยุกต์ใช้ศึกษาเพิ่มเติมในองค์ประกอบย่อยอื่น ๆ หรือนำไปบูรณาการกับแนวคิดอื่น ๆ เพื่อให้เกิดนวัตกรรมที่เหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ : กระบวนทัศน์การวิจัย, การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, นวัตกรรม

Abstract

This paper presents 1) research paradigm, 2) educational management for local development (EMLD), and 3) innovation for EMLD. Then the authors propose the overlapping circles of EMLD and Sufficiency Economy Philosophy (SEP) as advised by the late King Rama 9. The overlapped area is the research paradigm for development of innovation for EMLD having factors of structure, culture and management skills. Other academics can apply this model by exploring further for other sub factors or integrating with other concepts to create suitable innovation.

Key words: Research Paradigm, Educational Management for Local Development, Sufficiency Economy Principle, Innovation

¹ Corresponding author, Tel. 0885606666, E-mail: skangpheng@gmail.com

บทนำ

จากความเป็นพลวัตของโลกในศตวรรษที่ 21 ทั้งที่เป็นแรงกดดันภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลกอันเนื่องมาจากการปฏิวัติดิจิทัล (digital revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) ซึ่งนำไปสู่การกำหนดนโยบายประเทศไทย 4.0 และการศึกษา 4.0 การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 2573 (sustainable development goals: SDGs 2030) ที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันไว้ และผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียน ตลอดจนความต้องการกำลังคนที่มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ประกอบกับแรงกดดันภายในประเทศคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลให้ประเทศเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้ รวมทั้งระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหาหลายประการ อาทิ คุณภาพของคนไทยทุกช่วงวัย คุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ จุดอ่อนของระบบการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยี และการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว ความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา ปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม การขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะของคนไทยส่วนใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สนองและสอดคล้องกับความหลากหลายของบริบทในการจัดการศึกษาแต่ละท้องถิ่น ทำให้กระบวนการทศการวิจัยในปัจจุบันมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น (UNESCO, 2017, 2017, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559, 2560, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้รัฐส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมไว้ในมาตรา 69 กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มีและส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ ศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ ให้เกิดความรู้ การพัฒนา และนวัตกรรม เพื่อความเข้มแข็งของสังคมและเสริมสร้างความสามารถของคนในชาติอย่างเสมอภาค ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องมีกระบวนการทศการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเพื่อตอบคำถามการวิจัยในบริบทต่างๆดังกล่าว อันจะนำไปสู่การบรรลุผลตามเป้าหมายของประเทศที่กำหนดไว้ในภาพรวมต่อไป ดังสาระสำคัญเพื่อนำไปสู่การออกแบบการวิจัยและกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

กระบวนการทศการวิจัย

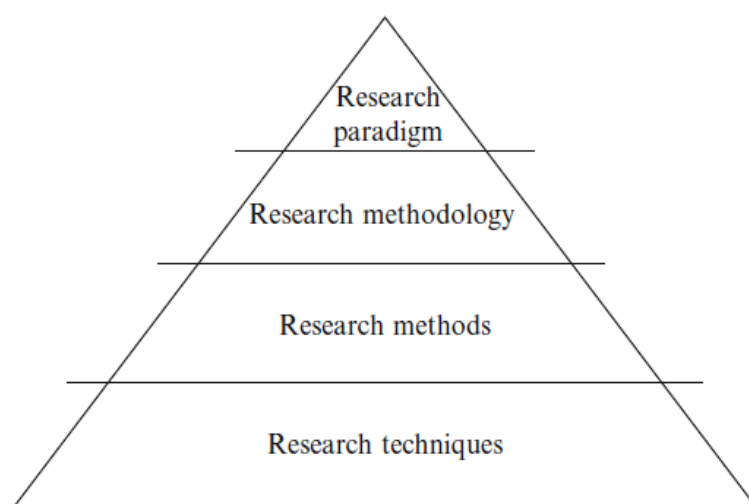
กระบวนการทศการวิจัยเป็นความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างระบบคิดวิธีวิทยา ระเบียบวิธี กระบวนการ และเทคนิควิธีในการแสวงหาความรู้ความจริงของนักวิจัยในศาสตร์หรือสาขาต่างๆ การจะศึกษาหรือเรียนรู้อะไรต้องทำความเข้าใจตรงกันว่ากระบวนการที่เรากำลังพูดถึงคืออะไรจะได้ไม่ต้องถกเถียงกันมาก เพราะมนุษย์ทุกคนมีค่านิยมหรือความลำเอียง (Value หรือ Bias) แตกต่างกันไป การศึกษาวิชาหรือองค์ความรู้อะไรผู้สอนและผู้เรียนจึงต้องเข้าใจกระบวนการนี้ให้ตรงกันก่อนหากไม่ได้ทำความเข้าใจให้ตรงกันก็จะมีข้อโต้แย้งอย่างไม่มีข้อยุติ ซึ่งจะเห็นได้จากมีประเด็นโต้แย้งทางวิชาการเสมอจากนักวิธีวิทยาการวิจัย (Research Methodologist) ไม่ว่า จะเป็นศาสตร์สาขาต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันระหว่างวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Method) และวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ในประเด็นของความเหมาะสมของทั้งสองวิธีในการแสวงหา

ความรู้ ความจริง เพื่อการอธิบาย (Explanation) การทำนาย (Prediction) และสร้างความเข้าใจ (Understanding) ปรากฏการณ์ทางสังคมและ/หรือพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้น ในกรณีของนักวิจัยที่ขอวิธีการเชิงปริมาณส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีพื้นฐานการศึกษาในสาขาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเชื่อว่าวิธีการเชิงปริมาณตั้งอยู่บนหลักการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นวิธีที่มีความถูกต้องแม่นยำปราศจากความลำเอียงและค่านิยมส่วนตัว (Value-Free) ใช้การตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) และพิสูจน์ด้วยการวัด การวัดมีความเป็นปรนัยสูงด้วยตัวเลขมีมาตรวัดที่เชื่อถือได้ ในทางตรงข้ามกรณีของนักวิจัยที่ขอวิธีการเชิงคุณภาพที่ส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาในสาขามนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ โดยมีความเชื่อว่าวิธีการเชิงคุณภาพเป็นวิธีที่สามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์และปรากฏการณ์ทางสังคมที่สลับซับซ้อนที่เกิดขึ้นได้อย่างละเอียดลึกซึ้งและกระจ่างชัดมีชีวิตชีวา (Life-like) หรือกล่าวว่า “การวิจัยเชิงปริมาณเป็นการพิสูจน์สมมติฐาน ส่วนการวิจัย เชิงคุณภาพเป็นการศึกษาแสวงหาประสบการณ์ของมนุษย์” (Quantitative research is to verify hypothesis, qualitative research is to explore human experiences) (Denzin and Lincoln, 2011)

แต่ในความเป็นจริงแล้วประเด็นโต้แย้งทางวิชาการดังกล่าวไม่อาจหาข้อสรุปที่แน่นอนตายตัวได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนทัศน์ (paradigm) หรือชุดของความคิดหรือความเชื่อพื้นฐาน (a set of basic beliefs) ที่นักวิจัยทั้งสองกลุ่มยึดถือเป็นแนวทางหลักในการพิจารณาและทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในโลกนี้ว่าเป็นอย่างไรรวมทั้งความแตกต่างระหว่างแนวคิด/มุมมอง/โลกทัศน์ (world views) หรือฐานคติเชิงปรัชญา (philosophical assumptions) ของนักวิจัยทั้งสองกลุ่มนี้ที่เป็นตัวกำหนดและเป็นแรงผลักดันสำคัญ (ชาย โพธิ์ธิดา, 2549, อองอาจ นัยพัฒน์, 2549, Schwant, 2002, Guba, 1990, Patton, 1990, Oxford University Press, 2017) ในขณะเดียวกัน การจะตัดสินว่าทัศนะแบบใดเป็นทัศนะที่ถูกหรือผิดนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก แต่หลักที่นำมาจะยึดถือเป็นที่ยอมรับได้แก่ทุกฝ่ายคือ หลักความเป็นธรรมชาติ ได้แก่ 1) กระบวนการวิจัยต้องยอมรับธรรมชาติของความหลากหลายในระดับความคิดและระดับเทคนิคที่ย่อมมีจุดอ่อนและจุดแข็งอยู่ในตัว 2) นักวิจัยควรให้ความสำคัญต่อธรรมชาติที่องค์ประกอบในปรากฏการณ์ที่ศึกษาต้องมีความสัมพันธ์กัน และ 3) การออกแบบวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลควรให้ความสำคัญต่อธรรมชาติที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นอกจากนั้นสิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงอยู่เสมอ คือ การที่มนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมในฐานะผู้กระทำ (Actor) นั้นทำให้ปรากฏการณ์ดังกล่าวมีความสลับซับซ้อนยากแก่การอธิบาย นักวิจัยจึงต้องทำความเข้าใจธรรมชาติบางประการว่าพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมานั้นจะเกี่ยวเนื่องกับประสบการณ์ในอดีต อารมณ์ความรู้สึก ความเชื่อและระบบคุณค่าที่บุคคลยึดถือ การรับรู้ และความสามารถในการให้เหตุผล (อุทัย ดุลยเกษม, 2545)

นอกจากนี้ Jonker and Pennink (2010) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับกระบวนทัศน์ในการวิจัยโดยแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกันเป็นปิรามิดการวิจัย (Research Pyramid) โดยเรียงลำดับจากยอดของปิรามิดถึงล่างสุดตามลำดับ ได้แก่ กระบวนทัศน์การวิจัย (Research Paradigm) ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) วิธีวิจัย (Research Methods) และเทคนิควิจัย (Research Techniques) ที่มีความสัมพันธ์กัน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 พีระมิดการวิจัย (Research Pyramid)

อย่างไรก็ตาม Creswell and Clark, (2007); Creswell (2009, 2014) และ Guba (1990), Mertens, (2010) Cited in Creswell, 2014) ให้แนวคิดเกี่ยวกับโลกทัศน์หรือมุมมองเกี่ยวกับปรัชญา (philosophical worldview) ที่มีอิทธิพลต่อการออกแบบวิจัยไว้ว่า ความเชื่อพื้นฐานจะนำไปสู่การปฏิบัติหรือการแสดงออกของมนุษย์ซึ่งเรียกว่า “กระบวนทัศน์หรือ Paradigms” ซึ่งการทำวิจัยต้องเข้าใจมุมมองของโลกหรือโลกทัศน์ (world views) และกระบวนทัศน์ (paradigms) ต่างๆ ว่าเป็นอย่างไร เพราะเป็นสมมติฐานหรือแนวคิดปรัชญาพื้นฐานที่นักวิจัยมีต่อความจริง (reality) วิธีแสวงหาความรู้ และวิธีที่จะได้รับความรู้ ซึ่งนักวิจัยจำเป็นต้องเข้าใจมุมมองของโลกหรือกระบวนทัศน์ที่แตกต่างกันซึ่ง Creswell ได้สรุปกระบวนทัศน์การวิจัยในปัจจุบันไว้ 4 แนวคิด ดังตารางที่ 1 (Creswell, 2014) คือ

1. แนวคิดหลังปฏิฐานนิยม (Post-positivism) หรือประจักษ์นิยม (Empiricism) ซึ่งเป็นแนวคิดเชิงปริมาณที่ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมโดยใช้วิธีวิทยาศาสตร์ โดยพื้นฐานความรู้ได้มาจาก 1) การหาเหตุและผล (Determination or Cause and Effect Thinking) 2) เลือกลดตัวแปรที่เกี่ยวข้องให้แคบลง (Reductionism) 3) การสังเกตและวัดตัวแปรเชิงประจักษ์ (Empirical Observation and Measurement) และ 4) การพิสูจน์ทฤษฎี (theory Verification) หรือจากบนลงล่าง (Top Down) หรือจากทฤษฎีสู่ปฏิบัตินั่นเอง

2. แนวคิดสรสร้างนิยม (Constructivism) หรือปรากฏการณ์นิยม (Phenomenologicalism) เป็นแนวคิดเชิงคุณภาพ เน้นที่กระบวนการในการตีความและให้ความหมายแก่ปรากฏการณ์ที่ศึกษา ซึ่งใช้วิธีการทางมนุษยศาสตร์โดย 1) สร้างความเข้าใจ (Understanding) 2) หาความหมายหลากหลายจากผู้มีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน (Multiple Participation Meanings/seeking Various Participatory ideas) 3) สร้างแนวคิดทางสังคมและทางประวัติศาสตร์ (Social and Historical Construction) และ 4) สร้างทฤษฎี (theory generation) ที่มาจากล่างขึ้นบน (Bottom-up) หรือจากปฏิบัติสู่ทฤษฎี

3. แนวคิดปฏิรูปนิยม (transformative) เป็นแนวคิดการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าเชิงปฏิรูปที่มุ่งให้เห็นโครงสร้างที่แท้จริงของปัญหา เพื่อนำไปสู่การ

ปฏิรูปหรือการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น โดยใช้ทั้งวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกัน แต่ให้ความสำคัญกับเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) นั้นเอง มีพื้นฐานแนวคิดทางสังคมศาสตร์ คือ 1) มุ่งพัฒนาสังคมและคนในสังคมในเชิงการเมือง (Political) 2) เป็นการมุ่งให้อำนาจและมุ่งประเด็นสำคัญหรือปัญหาสำคัญ (Power and Justice Oriented) 3) สร้างความร่วมมือหรือรวมพลังในการศึกษา (Collaboration) และ 4) มุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลง (Change Oriented)

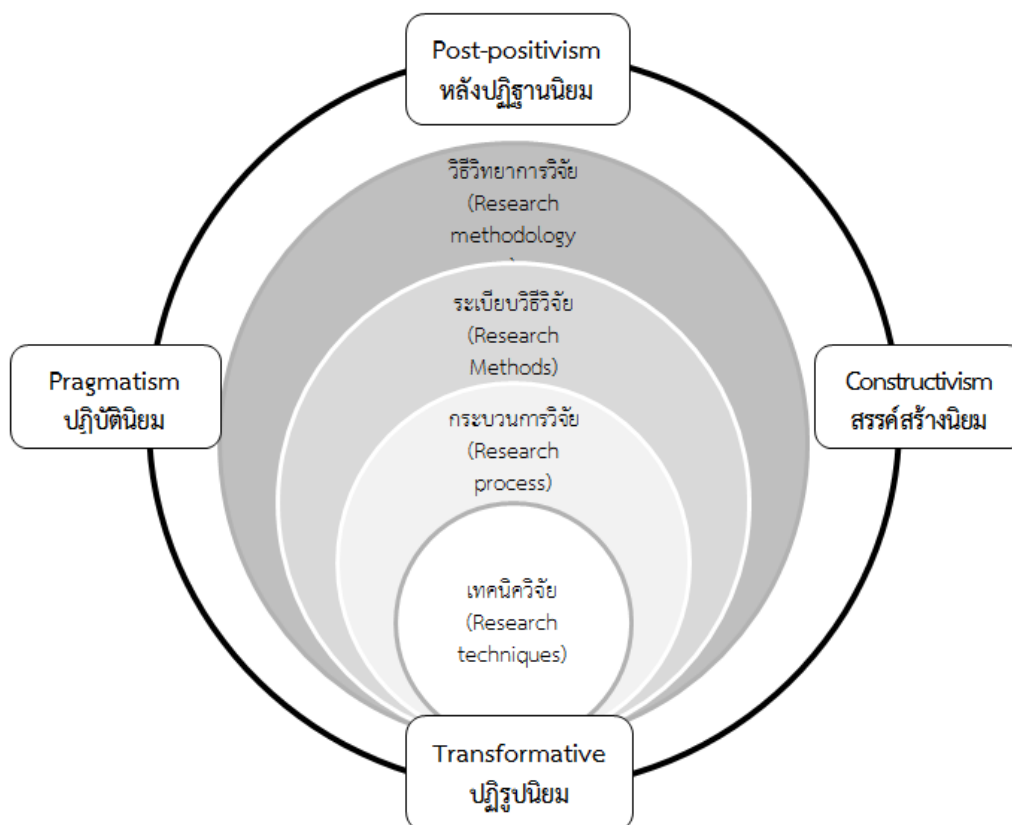
4. แนวคิดปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ซึ่งเป็นการผสมผสานแนวคิดทฤษฎีปฏิฐานนิยมหรือประจักษ์นิยม (positivism/empiricism) กับแนวคิดทฤษฎีสรรค์สร้างนิยมหรือปรากฏการณ์นิยม (Constructivism/Phenomenologicalism) ไม่ยึดติดแบบใดแบบหนึ่ง โดยเน้นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ภายใต้พื้นฐานแนวคิดที่ว่า 1) เน้นผลลัพธ์จากการปฏิบัติ (Consequences of Actions) 2) มุ่งการแก้ปัญหามากกว่าการติดยึดวิธีวิจัย (Problem Centered) 3) ใช้การเก็บข้อมูลหลากหลายวิธี (Pluralistic) และ 4) มุ่งปฏิบัติในโลกของความเป็นจริง (Real World Practice Oriented)

ตารางที่ 1 กระบวนทัศน์การวิจัย 4 แนวคิด

Post-positivist	Constructivist
- Determination Reduction	- Understanding
- Empirical observation and measurement	- Multiple participant meanings
- Theory verification	- Social and historical construction
	- Theory generation
Transformative	Pragmatic
- Political	- Consequences of actions
- Power and Justice oriented	- Problem-centered
- Collaborative	- Pluralistic
- Change-oriented	- Real-world practice oriented

จากแนวคิดของ Jonker and Pennink (2010) และ Creswell (2014) ที่นำเสนอพัฒนาการของการวิจัยในยุคต่าง ๆ มาวิเคราะห์และจัดระบบหลักการและกระบวนกรในการแสวงหาความรู้ความจริงด้วยการวิจัยเพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ออกแบบการวิจัยให้เกิดความน่าเชื่อถือและมีประสิทธิภาพซึ่งจะประกอบด้วยสิ่งสำคัญประการแรก คือ โลกทัศน์หรือมุมมองของโลกที่เป็นพื้นฐานของความคิดด้านทฤษฎีและวิธีวิทยาของวิชาการที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ต่าง ๆ หรือที่เรียกว่ากระบวนทัศน์ (paradigm) ซึ่งไม่ว่าจะเป็นกระบวนทัศน์ วิธีวิทยาการ ระเบียบวิธี กระบวนการ หรือเทคนิควิธีวิจัยถือเป็นแบบแผนและวิธีวิจัยที่นักวิจัยใช้ในการแสวงหาความรู้ใหม่ของศาสตร์ในสาขาของตน เช่น วิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งศาสตร์แต่ละสาขาต่างก็มีแบบแผนวิจัยเฉพาะในสาขาของตนตามกระบวนทัศน์ทางการวิจัยที่แตกต่างกัน 4 แนวคิด คือ แนวคิดแรกระเบียบวิธีวิจัยตามแนววิทยาศาสตร์ เป็นระเบียบวิธีวิจัยตามแนวคิดทฤษฎีปฏิฐานนิยมหรือประจักษ์นิยม (positivism/empiricism) ที่วิจัยโดยใช้วิธีวิทยาศาสตร์และมุ่งศึกษาข้อมูลในลักษณะ

ที่เป็นตัวเลขและต้องอาศัยวิธีทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อมาใช้ลงสรุปผล แนวคิดที่สองระเบียบวิธีวิจัยตามแนวมนุษยศาสตร์ เป็นระเบียบวิธีวิจัยตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างนิยมหรือปรากฏการณ์นิยม (Constructivism/ Phenomenologicalism) ที่วิจัยโดยไม่ใช้วิธีวิทยาศาสตร์และที่มุ่งศึกษาข้อมูลที่เป็นคุณลักษณะที่หลากหลายและลึกซึ้ง และต้องอาศัยวิธีการตีความให้เข้าใจความหมายเพื่อมาใช้ลงสรุปผล แนวคิดที่สามระเบียบวิธีวิจัยตามแนวสังคมศาสตร์ เป็นระเบียบวิธีวิจัยตามแนวคิดของสังคมศาสตร์เชิงวิพากษ์ (critical social science) หรือปฏิบัตินิยม (pragmatism) ที่วิจัยโดยใช้วิธีวิทยาศาสตร์บางส่วน และมุ่งศึกษาข้อมูลจากการปฏิบัติที่ต้องการให้ผู้ปฏิบัติเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัตินั้นให้ดีขึ้น และแนวคิดสุดท้ายระเบียบวิธีวิจัยตามแนวบูรณาการ เป็นระเบียบวิธีวิจัยตามแนวคิดของกลุ่มปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ที่เป็นการผสมผสานแนวคิดทฤษฎีปฏิฐานนิยมหรือประจักษ์นิยม (Positivism / Empiricism) กับแนวคิดทฤษฎีการสร้างนิยมหรือปรากฏการณ์นิยม (Constructivism/ phenomenologicalism) ที่เน้นการวิจัยแบบผสม (mixed Methods Research) โดยใช้เทคนิควิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Quantitative and Qualitative Method as Technique) ร่วมกันเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบของการวิจัยในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือในระหว่างขั้นตอนที่เป็นเรื่องเดียวกัน หรือใช้เทคนิควิธีการแบบผสมในเรื่องเดียวกันแต่ดำเนินการวิจัยต่อเนื่องหรือแยกจากกัน แล้วนำผลการวิจัยมาสรุปร่วมกันซึ่งถือเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการวิจัยในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสามารถสรุปเป็นภาพกระบวนการวิจัยในศตวรรษที่ 21 (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง, 2560) ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการวิจัยในศตวรรษที่ 21

การบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

มีข้อคำถามที่มักจะมีผู้ถามเป็นประจำคือ ขอบข่ายการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นนั้น ควรจะครอบคลุมการศึกษาระดับใดบ้าง จึงอยากทำความเข้าใจให้ตรงกันว่าในความเป็นจริงแล้ว เนื่องจากการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศที่ส่งผลต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นกำลังสำคัญโดยอาศัยกลไกการกระจายอำนาจ (Decentralization) ที่เป็นการแบ่งปันของอำนาจและการควบคุมจากศูนย์กลางไปยังท้องถิ่นเป็นการปรับเปลี่ยนอำนาจและความรับผิดชอบจากส่วนกลางไปยังกลุ่มวิชาชีพในชุมชน ในทางการศึกษา “การกระจายอำนาจทางการบริหารและการจัดการศึกษา” จึงเป็นการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบและการตัดสินใจจากส่วนกลางหรือศูนย์รวมอำนาจไปสู่ส่วนต่าง ๆ ขององค์กรโดยให้ทุกส่วนขององค์กรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การบริหารและกระบวนการทางกฎหมายที่จะมอบอำนาจขั้นต้นและความรับผิดชอบให้แก่ท้องถิ่นในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 โครงสร้างงานสถานศึกษาตั้งแต่การบริหารงานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป เพื่อให้สถานศึกษาและชุมชนมีอิสระในการบริหารจัดการศึกษาโดยอำนาจและหน้าที่จัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเกี่ยวข้องกับกฎหมายที่สำคัญ ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดไว้ใน มาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายรัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

2. พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริหารสาธารณะด้านการจัดการศึกษา ในมาตรา 16 ให้เทศบาล เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ข้อ (9) และ มาตรา 17 ภายใต้บังคับมาตรา 16 ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ข้อ (6)

3. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในมาตรา 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่นและมาตรา 42 ให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการบริหารจัดการศึกษาของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีหน้าที่ในการประสานและส่งเสริม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุน การจัดการศึกษาของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการบริหารจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ดังนั้น การบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจึงมีขอบข่ายครอบคลุมในการจัดการศึกษามี 3 รูปแบบคือ

1. การศึกษาในระบบ (formal education) เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน การศึกษาในระบบมี 2 ระดับคือ

1.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่า 12 ปี ก่อนระดับอุดมศึกษา มี 3 ระดับ ได้แก่ การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา การศึกษาระดับประถมศึกษา การศึกษาระดับมัธยมศึกษา มี 2 ระดับ (ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (3 ปี) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (3 ปี) มี 2 ประเภทคือ สามัญศึกษา และอาชีวศึกษา

1.2 การศึกษาระดับอุดมศึกษาการศึกษาระดับอุดมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาและการศึกษาระดับปริญญา

2. การศึกษานอกระบบ (non-formal education) เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม การจัดการศึกษานอกระบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ การฝึกอบรมอาชีพให้แก่ราษฎร การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอินเทอร์เน็ต และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น

3. การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือ แหล่งความรู้อื่น ๆ การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านห้องสมุดชุมชน จัดการสอนให้กับเด็กเร่ร่อนตามชุมชนเมืองใหญ่การอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศูนย์คอมพิวเตอร์ท้องถิ่น ศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น

จะเห็นว่าการบริหารจัดการศึกษาท้องถิ่นมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย ความสามารถในการพึ่งพิงตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของตนเอง และการมีเอกลักษณ์และความยั่งยืนของท้องถิ่น หรืออาจกล่าวได้ว่ามีเป้าหมายสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ภูมิปัญญา ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น 2) ถ่ายทอดความเชื่อและค่านิยมของท้องถิ่น และทำให้สมาชิกมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จนเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ และทำให้คุณลักษณะเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้สืบสานต่อเนื่องยั่งยืน และ3) เป็นการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของสมาชิกในท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาของตนเองและท้องถิ่นโดยใช้ภูมิปัญญาของตนเองได้

นวัตกรรมการบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

จากการพลิกโฉม (Transform) ภาครัฐหรือระบบราชการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและรองรับโมเดลการพัฒนาประเทศไทย 4.0 โดยยึดหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน (Better Governance, Happier Citizens) อันจะทำให้ระบบราชการสามารถเป็นที่ไว้วางใจและเป็นที่ยอมรับของประชาชนได้อย่างแท้จริงนั้น จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการทำงานใหม่ของภาครัฐ กล่าวคือ 1) เปิดกว้าง และเชื่อมโยงกัน (Open and Connected government) 2) ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-centric Government) และ 3) มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย

(Smart and High performance government) ดังนั้น ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการปรับไปสู่ระบบราชการ 4.0 ได้แก่ การสร้างนวัตกรรม (innovation) บนพื้นฐานของการประสานพลังความร่วมมือกัน (collaboration) ระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคมรวมทั้งใช้ประโยชน์จากความเป็นระบบดิจิทัล ในการคิดค้นและแสวงหาหนทางหรือวิธีการ (Solutions) ใหม่ ๆ อันจะก่อให้เกิดผลกระทบสูง (Big impact) เพื่อทำการปรับปรุงและออกแบบนโยบายสาธารณะและการจัดบริการสาธารณะให้สามารถตอบโจทย์ความท้าทายของประเทศหรือตอบสนองปัญหาความต้องการของประชาชนที่แปรผันไปตามสภาพพลวัตของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีคุณภาพ ในทุกเวลา ทุกสถานที่ ทุกอุปกรณ์และช่องทาง ได้อย่างมั่นคงปลอดภัย และประหยัด

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณานิยาม เกณฑ์การพิจารณา และรูปแบบของนวัตกรรมจะเห็นว่านวัตกรรมเป็นสิ่งที่ทำขึ้นใหม่หรือพัฒนาขึ้นจากสิ่งที่มีอยู่แล้ว โดยอาจอยู่ในรูปแบบของความคิด วิธีการ การกระทำ หรือสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ โดยสิ่งนี้อาจเป็นสิ่งที่ใหม่ทั้งหมดหรือใหม่เพียงบางส่วน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของบุคคลหรือกลุ่ม และกำหนดให้สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นนวัตกรรม นวัตกรรมของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอาจไม่ใช่ นวัตกรรมของกลุ่มอื่นก็ได้ หรืออาจขึ้นอยู่กับระยะเวลาด้วย (Kuratko, 2012, Rogers, 2003, ราชบัณฑิตยสถาน, 2555) ซึ่งในการพิจารณาว่าความคิดหรือการกระทำนั้น ๆ เป็นนวัตกรรมหรือไม่ มีเกณฑ์ในการพิจารณา 4 ประการคือ

1. จะต้องเป็นสิ่งที่ใหม่ทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งจะต้องเป็นสิ่งที่ไม่เคยมีใครทำมาก่อนในการแก้ปัญหาหรือปรับปรุงการดำเนินงานในปัจจุบัน
2. มีการนำวิธีการจัดระบบมาใช้ โดยต้องมีการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ให้ละเอียดถี่ถ้วนก่อนจึงจะทำการเปลี่ยนแปลง โดยสิ่งที่นำมาใช้อาจเป็นสิ่งที่คิดค้นขึ้นมาเองหรือต่อยอดจากความคิดของแหล่งอื่นก็ได้
3. มีการพิสูจน์หรือทดลองแล้วว่าก่อให้เกิดการดำเนินธุรกิจที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เช่น ในบางกรณี นวัตกรรมที่คิดค้นก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายมากกว่าผลลัพธ์ที่จะได้ก็ไม่ถือว่าเป็นนวัตกรรมที่ดีเหมาะสม
4. ยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของระบบปัจจุบัน ซึ่งอาจอยู่ในระหว่างทดลองใช้ หรือทดลองตลาด หากนวัตกรรมถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายแล้วก็ไม่ถือเป็นนวัตกรรมอีกต่อไป

Australian Government (2017) และทศพร ศิริสัมพันธ์ (2560) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ นวัตกรรมไว้สอดคล้องกัน 6 รูปแบบ ดังนี้

1. นวัตกรรมบริการ (services innovation) เป็นการปรับปรุงบริการหรือสร้างบริการใหม่ (new or improved service) เช่น หน่วยบริการเคลื่อนที่ health care at home เป็นต้น
2. นวัตกรรมการส่งมอบบริการ (Service delivery innovation) เป็นการให้บริการในรูปแบบใหม่ หรือที่แตกต่างไปจากเดิม (New or Different way of Providing a Service) เช่น การจดทะเบียนนิติบุคคลทางอิเล็กทรอนิกส์การยื่นและชำระประกันสังคมแบบออนไลน์ mobile app เป็นต้น
3. นวัตกรรมการบริหาร/องค์กร (Administrative or Organizational Innovation) เป็นการสร้างกระบวนการใหม่ (New Process) เช่น การตรวจสอบอาคารตามความเสี่ยง หรือรูปแบบการบริหารงานด้านต่าง ๆ เป็นต้น

4. นวัตกรรมทางความคิด (Conceptual Innovation) เป็นการแสวงหาหนทางใหม่ในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาและ/หรือการโต้แย้งสมมติฐานเดิม รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงตัวแสดงที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันความคิดใหม่ เช่น smart farmer เป็นต้น

5. นวัตกรรมเชิงนโยบาย (Policy innovation) เป็นการออกแบบนโยบายหรือประยุกต์ใช้เครื่องมือ นโยบายใหม่ซึ่งส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์หรือพฤติกรรม เช่น การทำให้กฎหมายเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย (decriminalization/legalization) การอนุญาตให้มีการซื้อขาย (tradable permits) เกี่ยวกับอนุพันธ์ล่วงหน้าสภาพอากาศ (weather derivatives) เป็นต้น

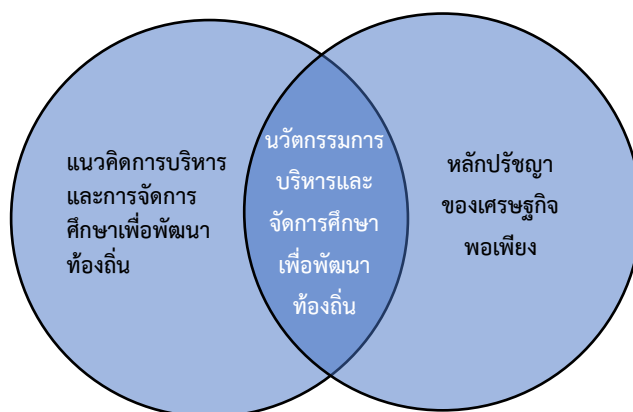
6. นวัตกรรมเชิงระบบ (Systemic innovation) เป็นการวางระบบใหม่หรือเปลี่ยนแปลงระบบที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์หรือเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประสานงาน เชื่อมโยงกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่าง ๆ เช่น การแยกส่วนระหว่างผู้ซื้อบริการ (Purchaser) และผู้ให้บริการ (Provider) ทางด้านสาธารณสุข เป็นต้น

ดังนั้น นวัตกรรมการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจัดอยู่ในรูปแบบที่ 3 ซึ่งเป็นแนวคิด วิธี และรูปแบบใหม่ ๆ ในการพัฒนาองค์กร (Organization Development) กระบวนการดำเนินงาน (Work Process) และการให้บริการ (Service Delivery) อันเป็นผลมาจากการสร้าง พัฒนา เพิ่มพูน ต่อยอด หรือ ประยุกต์ใช้องค์ความรู้และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณภาพของการปฏิบัติงานในหน่วยงานภาครัฐ ประเภทของนวัตกรรมในภาครัฐ นวัตกรรมการบริหารงาน ภาครัฐ มีขอบเขตอยู่ภายใต้กรอบบทบาทและหน้าที่ของรัฐบาล (Role and Functioning of Government)

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการพัฒนาศักยภาพเพื่อการพัฒนา นวัตกรรมการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเป็น กระบวนทัศน์ของสองความคิด ดังแสดงในภาพที่ 3 วงกลมซ้ายเป็นตัวแทนกระบวนการบริหารจัดการและจัดการ ศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่เป็นยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้จากหน่วยงานทางราชการที่เกี่ยวข้อง วงกลมขวาเป็น กระบวนทัศน์ของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy : SEP) ส่วนที่ทับซ้อนกัน (Overlap) เป็นนวัตกรรม (innovation) ที่เป็นการสังเคราะห์ (synthesis) ของทั้งสองกระบวนทัศน์แยกเป็น องค์ประกอบของนวัตกรรมนี้ได้เป็นโครงสร้าง (Structure) วัฒนธรรม (Culture) และทักษะการบริหาร (Management Skills) ตามแนวคิดว่าการบริหารการศึกษาเป็นการตัดสินใจหรือการกระทำของข้าราชการใน บทบาทผู้บริหารเพื่อให้มั่นใจว่าการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของรัฐบาลนั้นถูกใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายของ นโยบายสาธารณะที่ถูกต้องตามกฎหมาย ผู้เขียนได้ประยุกต์แนวคิดของ Hill and Lynn (2016) เกี่ยวกับ บทบาทผู้บริหารเพื่อให้มั่นใจว่าการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรเพื่อบรรลุเป้าหมายของนโยบายสาธารณะ 3 ด้าน คือ 1) โครงสร้าง (Structure) ปรับโครงสร้างการบริหารให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึง ปรับปรุงกฎระเบียบต่าง ๆ ให้เอื้อต่อหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่น (SBMLD) ได้แก่ หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement) หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to people) หลักการบริหารตนเอง (self-managing) หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) และหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง 2) วัฒนธรรม (Culture) สร้างวัฒนธรรมการทำงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แบบ 234 + 1 ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐาน 2 ประการ คือ คุณธรรม และความรู้ กระบวนการดำเนินงาน 3 ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และเป้าหมายอยู่อย่างพอเพียง 4 มิติ คือ ด้านวัตถุ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม ผสมกับหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 และ 3) ทักษะการบริหาร (Management Skills) เป็นทักษะที่สอดคล้องกับการสร้างและพัฒนานวัตกรรม ประกอบด้วยทักษะที่สำคัญคือ 1) การคิดอย่างสร้างสรรค์ (Thinking Creatively) 2) การทำงานอย่างสร้างสรรค์ร่วมกับผู้อื่น (Work Creatively with others) 3) การสร้างนวัตกรรม (Implement Innovations) และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (Creative Problem Solving) อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการพัฒนาวัตกรรมการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่ผู้เขียนได้นำเสนอเป็นภาพข้างต้นนั้น ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งในการสร้างแนวคิด (Conceptual Thinking) สำหรับนักวิจัยให้นำไปดัดแปลงประยุกต์ใช้ โดยนักวิจัยแต่ละคนสามารถนำแต่ละแนวคิดไปทบทวนวรรณกรรมศึกษาเพิ่มเติม เพื่อสร้างองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือผสมผสานกับแนวคิดอื่น ๆ เพื่อสร้างรูปแบบการวิจัยตนเองให้เหมาะสมต่อไป

ภาพที่ 3 กระบวนการพัฒนาวัตกรรมการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

บทสรุป

การวิจัยเพื่อการพัฒนาวัตกรรมการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเป็นแนวคิด วิธี และรูปแบบใหม่ ๆ ในการพัฒนาองค์กร กระบวนการดำเนินงาน และการให้บริการที่เป็นผลมาจากการสร้างพัฒนา เพิ่มพูน ต่อยอด หรือประยุกต์ใช้องค์ความรู้และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนา ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณภาพของการปฏิบัติงานในสถานศึกษาหรือองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นการวิจัยเชิงบรรยาย การวิจัยและพัฒนา หรือการวิจัยแบบผสมวิธี นั้นจะขึ้นอยู่กับปัญหาหรือคำถามวิจัยในแต่ละบริบทของท้องถิ่นที่ต้องการจะตอบคำถามการวิจัยนั้น โดยการออกแบบการวิจัยจะขึ้นอยู่กับปัญหาการวิจัย หรือคำตอบที่ผู้วิจัยต้องการทราบว่าลึกตื้นมากน้อยต่างกันอย่างไร จึงไม่สามารถออกแบบการวิจัยไว้ล่วงหน้าได้ ซึ่งข้อความที่จะบอกได้ว่าลึกตื้นอย่างไรนั้น จะเกี่ยวข้องกับคำถามสำคัญ 5 คำถาม คือ อะไร (What) ที่ไหน (Where) เมื่อไหร่ (When) ทำไม/เพราะอะไร (Why) และอย่างไร (How)

ในกรณีคำถามในการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive research) นอกจากตอบคำถามอะไร (what) ได้แล้วยังสามารถตอบคำถาม where, when ได้ คือ เมื่อเรารวบรวมข้อมูลก็จะได้ว่าอะไรเกิดขึ้น (what) เช่น สภาพการณ์ เกิดที่ไหนมากหรือน้อย เกิดเมื่อไร มากหรือน้อยเพียงใด นั้นเป็นการอธิบายให้ทราบถึงสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นมากน้อยแค่ไหน (ตัวแปรวิจัย) เกิดที่ไหน (ขอบเขตวิจัยของเรา) และเมื่อไหร่ (ช่วงเวลาที่เราวิจัย) แต่จะไม่สามารถตอบคำถามที่ลึกลงไปได้อีก เช่น ทำไม(why) ทำไมมันถึงเกิดขึ้น คือ ยังพิสูจน์สาเหตุไม่ได้ทำได้แค่เอาข้อมูลเชิงบรรยายหรือเชิงพรรณนามาคาดเดาถึงสาเหตุซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการวิจัยเชิงวิเคราะห์ (analytical research) ต่อไปขณะเดียวกัน ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงวิเคราะห์ก็จะเป็นพื้นฐานของการวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) ต่อไปซึ่งการวิจัยเชิงทดลอง จะเป็นการพิสูจน์หาสาเหตุ หรือตอบคำถามได้ว่าทำไมมันถึงเกิดขึ้น (why) และเกิดขึ้นได้อย่างไร (how) นั่นเอง อย่างไรก็ตามในการทดลองนั้น อาจทำได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับตัวแปรหรือบริบท และในกรณีที่ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) ในขั้นการลงสู่ปฏิบัติในสถานการณ์จริงนั้นก็ต้องให้สอดคล้องกับการวิจัยแนวนี้ที่เน้นปัญหาวิจัยเล็ก ๆ เฉพาะที่ ดังนั้น นักวิจัยจะต้องคำนึงและตัดสินใจให้รอบคอบเพื่อให้ได้คำตอบที่มีความตรงมากที่สุดนั่นเองหรืออาจใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis et al. (2014) และสัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง (2558) มี 3 ขั้นตอน คือขั้นเตรียมการ (Preparing) เป็นการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นโดยผู้วิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นขั้นดำเนินการ (Doing) ได้แก่ การสำรวจ (Reconnaissance) เป็นการสร้างพื้นที่การสื่อสารสาธารณะ การสนทนาระหว่างระบบเดิมและสถานภาพที่เป็นจริง การสร้างกลยุทธ์กิจกรรมกลยุทธ์การสื่อสาร การตอบคำถามร่วมกันเพื่อระบุปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติ และข้อตกลงเบื้องต้นของแผนการทำงาน การวางแผน (Planning) เป็นการออกแบบการเปลี่ยนแปลง การปฏิบัติงาน และแผนการเปลี่ยนแปลงที่มาจากการประชุมร่วมกัน การนำแผนการเปลี่ยนแปลงไปใช้และสังเกตผล (Enacting the plan and Observing how it Works) และการทบทวน (Reflection) เป็นวงจรการทบทวนตนเอง และขั้นประเมินผล (Evaluating) เป็นขั้นประเมินผลทั้งด้านปัจจัย กระบวนการ ผลผลิต และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นและนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานทั้งระบบ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (2560 – 2564). <http://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/2017/20170313-Education-Development-Plan-12.pdf>
- ชาย โปธิสิตา. (2549). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2560). ความเป็นผู้ประกอบการสาธารณะและการสร้างนวัตกรรมภาครัฐ. https://www.opdc.go.th/uploads/files/2560/G_Innovationlab19660_2.pdf
- ราชกิจจานุเบกษา. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. <https://www.mwit.ac.th/~person/01-Statutes/NationalEducation.pdf>

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- สถานนโยบายวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2560). ยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579). <http://www.nric.or.th/>
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง. (2560). *การวิจัยแบบผสมวิธี : กระบวนการค้นคว้าวิจัยในศตวรรษที่ 21*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง และสรายุทธ กันหลง. (2558). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)*. มหาสารคาม : เอกสารประกอบการสอนคลินิกวิชาการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2560). *พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542*. <http://www.lp-pao.go.th/Plan/images/book/Book-005.pdf>
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. <http://click.senate.go.th/>
- องอาจ นัยพัฒน์. (2549). *วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สามลดา.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2545). วิธีวิทยาการวิจัย : เครื่องมือหรือวิธีคิด. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*, 5(3), 279-289.
- Australian Government. (2017). *Innovation 101*. <https://innovation.govspace.gov.au/innovation-101>
- Creswell J. W. and Clark, V. P. (2007). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. New Delhi : SAGE.
- Creswell, J. W. (2009). *Research Design : Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*. (3rd ed), Thousand Oaks, CA : SAGE.
- Creswell, J.W. (2014). *Research Design : Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. (4th ed). Thousand Oaks, CA : SAGE.
- Denzin N. , and Lincoln Y. (2011). *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. Editors. Thousand Oaks : CA SAGE.
- Guba, E.G. (1990). *The Alternative Paradigm Dialog*. In Guba, E.G. (Ed.) *The Paradigm Dialog*. Newbury Park, CA : SAGE.
- Hill, C and Lynn, L. (2016). *Public Management Thinking and Acting in Three Dimensions*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Jonker, J. and Pennink, W.B. (2010). *The Essence of Research Methodology : A Concise Guide for Master and PhD Students in Management Science*. Heidelberg : Springer.
- Jonker, J. and Pennink, W.B. (2010). *The Essence of Research Methodology : A Concise Guide for Master and PhD Students in Management Science*. Heidelberg: Springer.

- Kemmis, S., McTaggart, R., and Nixon, R. (2014). *The Action Research Planner: Doing Critical Participatory Action Research*. New York : Springer.
- Kuratko, D. F. (2012). *Innovation Acceleration : Transforming Organizational Thinking*. Boston : Pearson.
- Oxford University Press. (2017). *Oxford Dictionaries*. <http://oxforddictionaries.com/definition/english/research?q=research>
- Patton, M.Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. (2nd ed). Newbury Park, CA : SAGE.
- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations*. New York : Free Press.
- Schwant, T.A. (2002). *Dictionary of Qualitative Inquiry*. (3rd ed). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- The United Nations (UN). (2017). *The Sustainable Development Goals Report 2017*.
<https://unstats.un.org/sdgs/files/report/2017/The Sustainable Development Goals Report 2017.pdf>
- UNESCO. (2017). *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002474/247444e.pdf>